

Rimantas LAUŽACKAŠ, Aistė RAČKAUSKAITĖ, Daiva JAŠKAUSKAITĖ

Vytauto Didžiojo universitetas · Kauno prekybos, pramonės ir amatų rūmai · Kauno statybininkų rengimo centras
Vytautas Magnus University · Kaunas Chamber of Commerce, Industry and Crafts · Kaunas Centre for Builder Training

MAGISTRANTŪROS PROGRAMŲ KRYPTINGUMAS IR TURINIO PRIEŠTARINGUMAI LIETUVOS UNIVERSITETUOSE

MASTER STUDY PROGRAMMES ORIENTATION AND CURRICULA INCONSISTENCY IN LITHUANIAN UNIVERSITIES

SANTRAUKA

Lietuvai atgavus nepriklausomybę iki tol gyvavusi vienpakopė aukštųjų studijų sistema reorganizuota į daugiapakopę su bakaluro, magistrantūros ir doktorantūros studijomis. Analizuojant magistrantūros studijas, kaip naujas ir nebūdingas Lietuvai, išryškėja magistrantūros turinio ir kryptingumo prieštarin-gumai. Magistrantūros studijų vadovai, atsakingi už studijų tu-rinį, jas suvokia kaip skirtas pasirengti mokslinei veiklai, tuo tarpu magistrantai bei absolventai – profesinei veiklai. Taigi Lie-tuvoje magistrantūros akademinis ir profesinis profiliai nėra aiš-kliai atskirti ir apibrėžti, todėl rekomenduotina pripažinti ir įtei-sinti akademinio, profesinio o kartais ir mišraus profilio ma-gistrantūros studijas.

PAGRINDINIŲ SĄVOKŲ APIBRĖŽIMAI

- *Aukštasis išsilavinimas* – aukštesnis už vidurinį išsilavini-mas, įgyjamas aukštosiose mokyklose (kolegijose ir univer-sitetuose). Aukštasis išsilavinimas suteikia aukščiausio lyg-mens profesinių kompetencijų, reikalingų sudėtingoms pro-fesijoms, įgijimą.
- *Aukštoji mokykla* – mokymo įstaiga (kolegija ar universitetas), kurioje teikiamas aukštasis išsilavinimas ir aukščiausio lygmens profesinės kompetencijos.
- *Magistrantūra* – studijų universitete antroji pakopa, skirta as-mens profesinei ir mokslinei kvalifikacijai kelti. Magistrantūra ga-li būti dviejų krypčių: gilinamoji (akademinė), skirta gilinti as-mens kvalifikaciją, bei plečiamoji (profesinė) išplėsti kvalifikaci-ją visiškai nauja studijų kryptimi.
- *Magistras* – asmuo, baigęs magistrantūros studijas.
- *Kvalifikacija* – asmens tinkamumo tam tikram darbui laipsnis, reikiamų žinių ir gebėjimų turėjimas. Kvalifikacijos turinį lemia turimų kompetencijų sistema.

ABSTRACT

When independence was restored in Lithuania, a single-stage higher education system that had existed hitherto was reorganised into a multi-stage system with Bachelor, Master and Doctoral programme studies. The analysis of Master studies, as a new and atypical phenomenon in Lithuania, highlights the discrepancies between Master programme curricula and its orientation. Master study supervisors, responsible for study curricula and orientation, understand the studies as preparation for research activity, whereas master students and graduates link them to labour market. In Lithuania, academic and professional profiles are not clearly distinguished and defined in Master study programmes; therefore, it is recommended to acknowledge and legitimate academic, professional and even combined profile Master studies.

DEFINITIONS OF KEY WORDS

- *Higher education* is higher than secondary education, acquired at higher schools (colleges and universities). Higher education guarantees the acquisition of the highest level of professional competences necessary for complicated professions.
- *Higher educational institution* is an educational institution (col-lege or university) that provides higher education and profes-sional competences of the highest level.
- *Graduate studies* or master studies is the second stage of the university studies devoted to upgrading professional and aca-demic qualification. Master studies can be of two directions: deepening (academic), devoted to deepening personal quali-fications, and broadening (professional), devoted to broadening the qualification into a completely new study direction.
- *A Master* is a person who graduated from master studies.
- *Qualification* is the degree to which a person is suitable for a certain job, having the necessary knowledge and skills. The con-tent of qualifications is determined by the system of current com-petencies.

IVADAS

Aukštojo mokslo sistema yra svarbiausia kiekvienos šalies mokymo, mokslo ir kultūros, socialinės ir ekonominės plėtros židynys. Lietuvai atgavus nepriklausomybę iki tol gyvavusi vienapakopė aukštųjų studijų sistema reorganizuota į daugiapakopę su bakalauru, magistrantūros ir doktorantūros studijomis. Tai sutapo su pasaulinėmis aukštojo mokslo vystymo tendencijomis. Tačiau šios sistemos įvedimas atskleidė jos suderinamumo su darbo rinkos reikalavimais, Europos Sąjungos tendencijomis ir kt. problemas. Požiūrių nevienodumas išryškėjo suvokiant magistrantūros studijų kryptingumą: „šios studijos skirtos pasirengti savarankiškam mokslui ar meno darbui ar darbui, kuriam atlikti reikia tvirtesnių mokslinių žinių ar gebėjimų“ (Aukštojo mokslo įstatymas, 2000).

Šio straipsnio tikslas: atskleisti magistrantūros studijų Lietuvos universitetuose kryptingumą. Siekiant šio tikslo, buvo atlikta magistrantūros studijų analizė Lietuvos aukštojo mokslo politikos kontekste; apibrėžti pagrindiniai magistrantūros studijų kryptingumo modeliai užsienio šalyse; įvertintas jų kryptingumas ir turinys studijų vadovų, magistrantų ir absolventų požiūriu.

Šiam uždaviniui pasiekti nagrinėta Lietuvos ir užsienio šalių mokslinė literatūra ir aukštąjį mokslą reglamentuojantys dokumentai, 2002 m. atlikta anketinė apklausa. Jos tikslas – ištirti magistrantūros studijų kryptingumą, jos būklę Lietuvos aukštosiose mokyklose ir galimas jos tobulinimo kryptis. Buvo apklausti įvairių Lietuvos aukštųjų mokyklų magistrantūros programų vadovai, atsakingi už studijų programos turinį ir kryptingumą, magistrantai bei absolventai. Kiekvienai respondentų grupei buvo sudarytos skirtingos anketos, tačiau, siekiant nustatyti objektyvų būklės įvertinimą, dalis klausimų buvo pateikiami kelioms tiriamųjų grupėms.

Duomenys buvo renkami anketinės apklausos būdu. Magistrantų ir absolventų apklausos anketos buvo siunčiamos paštu ir paskelbtos internete. Paštu buvo gautos 293 absolventų ir 72 magistrantų anketos, o internetu absolventai atsakė į 149, magistrantai – į 32 anketas. Iš 388 Lietuvoje įregistruotų magistrantūros programų į anketas atsakė 164 jų vadovai.

1 MAGISTRANTŪRA LIETUVOS AUKŠTOJO MOKSLO POLITIKOJE

Lietuva yra viena pirmųjų Rytų ir Centrinės Europos šalių ryžtingai ėmusi reformuoti savo aukštojo mokslo sistemą, artindama ją prie Vakarų šalių sistemų. Tačiau, nepaisant to, teisinių aktų, reglamentuojančių magistrantūrą, nėra daug. Tiesiogiai aukštąjį mokslą ir magistrantūrą reglamentuoja LR Mokslo ir studijų bei Aukštojo mokslo įstatymas, taip pat Kvalifikaciniai aukštojo išsilavinimo bei nuosekliųjų studijų nuostatai. Pagrindiniai magistrantūros parametrai yra detalizuojami Baltojoje knygoje „Lietuvos aukštasis mokslas“ (1998) bei Lietuvos Mokslo tarybos parengtoje studijoje „Magistrantūra Lietuvos aukštosiose mokyklose: būklė ir tobulinimo gairės“ (2001).

INTRODUCTION

The system of higher education is the most important source of educational, scientific and cultural, social and economical development in every country. When independence was restored in Lithuania a single-stage higher education system that had existed hitherto was reorganised into multi-stage system with Bachelor, Master and Doctoral programme studies. It coincided with the world's higher education developmental tendencies. However, the introduction of this system caused the problems of its compatibility with labour market demands, tendencies in the European Union and other issues. Inconsistence in approaches manifested itself in trying to understand the orientation of Master studies: “these studies are designed for the preparation for independent work in the sphere of science and arts or work that requires more solid scientific knowledge and skills” (Law of Higher Education, 2000).

The purpose of the article is to reveal the discrepancies between Master study programme orientation and curricula in Lithuanian universities. To reach this purpose, the analysis of Master studies in the context of Lithuanian higher education politics was carried out; the major models of Master programme orientation in foreign countries were defined; their orientation and curricula were evaluated from the point of view of Master study supervisors, Master programme students and graduates.

To reach this target, scientific sources by Lithuanian and foreign authors and documents that regulate higher education were also analysed; in 2002, an investigation applying a questionnaire method was carried out. Its purpose was to explore the orientation of Master study programmes, its state in Lithuanian higher education institutions and possible developmental directions. Master study programme supervisors from various Lithuanian higher schools, responsible for the curricula and orientation of study programmes, Master programme students and graduates participated in the research. Different questionnaires were developed for each respondent group; however, to ensure the objective evaluation of the situation, several similar questions were presented to some groups of research participants.

The data were collected using a questionnaire survey method. Questionnaires for Master programme students and graduates were sent by post and via Internet. 293 graduates and 72 Master programme students responded by post and 149 graduates and 32 Master programme students returned their responses via Internet. Master programme supervisors of 164 study programmes responded out of 388 Master programmes registered in Lithuania.

1 MASTER STUDIES IN THE POLITICS OF LITHUANIAN HIGHER EDUCATION

Lithuania is one of the first Eastern and Central Europe countries that started resolute reforms in its higher education system, approaching it to the systems of higher education in Western countries. Nevertheless, we have not many legal acts regulating Master studies. Higher education and Master studies are directly regulated by the Law of Science and Study and the Law of Higher Education of the Republic of Lithuania, as

Švietimo reformos pradžioje naujai kuriamą aukštojo mokslo sistemą reglamentavo Mokslo ir studijų įstatymas, Lietuvos Respublikos Aukščiausios Tarybos priimtas 1991 m. vasario 12 d. (Nr. I-1052), ir Vyriausybės 1993 m. spalio 14 d. nutarimu patvirtinti kvalifikaciniai aukštojo mokslo bei aukštųjų mokyklų steigimo ir atestavimo nuostatai. Tačiau šie dokumentai nepilnai apibrėžė studijų sistemą, studijų pakopų esmę, todėl atsirado požiūrių nevienodumas. Tuo metu galiojusieji nuostatai magistrantūrą traktavo kaip studijas, orientuotas į mokslą, nesiejant jų su profesine veikla.

2000 m. priimtame LR Aukštojo mokslo įstatyme yra detaliau apibrėžtos antrosios pakopos magistrantūros ir specialiosios profesinės studijos. Įstatymas magistrantūrą apibūdina kaip šios pakopos studijas „skirtas savarankiškam mokslo ar meno darbui arba darbui, kuriam reikia tvirtesnių mokslinių žinių ir gebėjimų“ (Lietuvos aukštojo mokslo įstatymas, 2000). Specialiosios profesinės studijos apibrėžiamos kaip antrosios pakopos nuosekliosios universitetinės studijos, į kurias priimami asmenys, baigę universitetines pagrindines studijas, ir kurios skirtos tam tikros studijų krypties profesinei kvalifikacijai įgyti.

2000 m. Lietuvos Respublikos vyriausybė priėmė nuosekliųjų studijų programų nuostatus, kurie reglamentuoja nuosekliųjų studijų programų sudarymą, vykdymą ir vertinimą. Jie pakeitė iki tol galiojusius Kvalifikacinius aukštojo išsilavinimo nuostatus. Nuosekliųjų studijų programų nuostatuose yra apibrėžiamas magistrantūros studijų turinys, kuris turėtų būti „grindžiamas žiniomis ir įgūdžiais, įgytais pirmosios pakopos universitetinėse studijose“, ir „jame negali būti studijuojami pirmosios pakopos dalykai“. Taip pat buvo patikslinami studijų apimtys ir dėstytojų kokybinės sudėties reikalavimai. Nustatyta magistrantūros programos apimtis turėtų būti „ne mažiau 60 kreditų (1,5 metų dieninių studijų) ir ne daugiau 80 kreditų (2 metų dieninių studijų)“ (Nuosekliųjų studijų programų nuostatai, 2000).

Nuosekliųjų studijų programų nuostatai pakankamai išsamiai nustato reikalavimus magistrantūros studijoms. Tačiau juose stokojama apibendrintų reikalavimų magistrantūros studijų pasiekimams, t.y. kompetencijų, kuriomis turėtų pasižymėti asmuo, įgijęs magistro laipsnį.

2 MAGISTRANTŪROS STUDIJŲ MODELIAI UŽSIENIO ŠALYSE

1998 m. pasirašytos Sorbonos ir po metų priimtos Bolonijos deklaracijų tikslas yra sukurti bendrą Europos aukštojo mokslo erdvę (The European Higher Education Area. Joint Declaration of the European Ministers of Education, 1999). Siekiant šio tikslo turi būti pritaikyta bendra, bet lanksti kvalifikacijų struktūra, įvestas tarpinis kvalifikacinis laipsnis (pirmasis – bakalauro – kvalifikacinis laipsnis suteikiamas ne anksčiau kaip po trejų metų studijų, o dar po 1–2 metų antrosios pakopos studijų turėtų būti suteiktas magistro kvalifikacinis laipsnis), įdiegta kreditų sistema (ECTS), skatinamas studentų ir dėstytojų mobilumas, naudojimas naujomis mokymosi galimybėmis (integruotos studijų programos,

well as Qualification Regulations of Higher Education and Consecutive Studies. The major parameters of Master studies are defined in detail in the White Book of “Lithuanian Higher Education” (1998) and the study prepared by the Board of Science in Lithuania “Master Studies in Lithuanian Higher Schools: State and Guidelines for Development” (2001).

At the beginning of the educational reform, a newly developed system of higher education was regulated by the Law of Science and Studies, enacted by the Supreme Council of the Lithuanian Republic on 12 February 1991 (No. I-1052), and Qualification Regulations of Higher Education Establishment and Attestation certified by the Governmental decision on 14 October 1993. However, these documents did not provide a full description of the study system, its stages causing discrepancy in attitudes. The existing regulations treated Master studies as science-oriented studies, not related to professional activity.

The Higher Education Law of the Republic of Lithuania, enacted in 2000, defined the second stage Master and Special professional studies in more detail. Law defines Master studies as second stage studies “designed to independent work in the sphere of science and arts or work that requires more solid scientific knowledge and skills” (Law of Higher Education, 2000). Special professional studies are defined as second stage consecutive university studies that enrol people holding Bachelor degrees and are designed to provide a professional qualification in a certain study programme.

In 2000, the government of The Republic of Lithuania issued Regulations of Consecutive Study Programmes that regulate the development, provision and evaluation of consecutive study programmes. They changed Qualification Regulations of Higher Education existing hitherto. The Regulations of Consecutive Studies define Master study curriculum as “based on knowledge and skills acquired in the first stage of university studies”, and “it cannot include the subjects of the first stage”. The regulations clarified the requirements for the extent of studies and teacher qualification. The extent of Master study programme is “not less than 30 credits (1.5-year full-time studies) and not more than 80 credits (2-year full-time studies)” (Regulations of Consecutive Study Programmes, 2000).

Regulations of Consecutive Study Programmes set quite comprehensive requirements for Master studies. However, they lack more generalised requirements for Master study achievements, i.e. competences characteristic to a person who has acquired a Master’s degree.

2 MASTER STUDY MODELS IN FOREIGN COUNTRIES

The purpose of the Declaration signed in Sorbonne in 1998 and enacted in Bologna a year after is to create a common European Higher Education Area (The European Higher Education Area. Joint Declaration of the European Ministers of Education, 1999). To reach such an objective, it is necessary to introduce a common flexible qualification structure, an intermediate qualification degree (the first, Bachelor, degree is conferred not earlier than after three-year studies, and Master qualification degree is conferred after 1–2-year second stage studies), to implement a credit system (ECTS), to promote student and teacher mobility, to create new teaching possibilities (integrated study

bendros kelių aukštųjų mokyklų programos), tobulinamos kokybės užtikrinimo, akreditavimo ir įvertinimo sistemos. Siekiama padidinti Europos aukštojo mokslo konkurencingumą ir sudaryti geresnes sąlygas absolventams įsidarbinti. Siekiant užtikrinti Bolonijos nuostatų įgyvendinimą, 2001 m. Prahoje vyko Europos aukštųjų mokyklų rektorių konferencija ir pasirašyta Salamankos deklaracija (Salamanca Convention 2001. The Bologna Process and the European Higher Education Area. 2001).

Po minėtų dokumentų pasirašymo Europos šalių aukštojo mokslo sistemose pastebimos naujos tendencijos. Pirmiausiai, šalys stengiasi sumažinti studijų trukmę. Antra, iki šiol buvusiose vienpakopėse studijose įvedamas tarpinis laipsnis. Studijos yra suskaidomos į etapus: bakalauro ir magistrantūros studijas, kuriose siekiama bakalauro ir magistro kvalifikacinių laipsnių. Tokiu būdu yra sutrumpinama studijų trukmė, greičiau gaunamas pirmasis kvalifikacinis laipsnis. Šis sprendimas yra laikomas perspektyviu – didėjantis studijuojančiųjų skaičius rodo tendenciją trumpinti studijas, išaugo trumpų studijų patrauklumas.

Vokietijoje ir Austrijoje 1998 m. įstatymais buvo įteisingos pirmosios ir antrosios studijų pakopos – magistro programos. Italijoje ir Prancūzijoje studijos reorganizuojamos į pradinį ir aukštųjų studijų ciklus. Daugumoje kitų šalių atsiranda dvipakopių studijų elementai.

Viena svarbiausių priežasčių, kodėl yra siekiama sutrumpinti realią studijų trukmę, yra pernelyg užsitęsusių studijų. Pavyzdžiui, Danijoje ir Austrijoje, kur studijų programų apimtis 4–5 metai, dauguma studentų jas baigia po 7–8 metų. Panašios problemos būdingos Vokietijai, Prancūzijai, Olandijai, Italijai.

Pastebimos tokios „užsitęsusių“ studijų priežastys: studijų programų perkrovimas, gręšiantis nedarbas baigus studijas, nemokamas mokslas ir silpna motyvacija dėl netinkamo konkrečios programos pasirinkimo, darbas studijų metu ir kt. (Two decades of reform in Higher Education, 2000).

Iš kitos pusės, ilgai trunkančios studijos sukelia nemažą neigiamų veiksnių: didelį studentų nubyrėjimą, ypač pirmaisiais studijų metais, studentai vėliau ateina į darbo rinką, didėja išlaidos studentams, jų šeimoms ir valstybei bei mažėja galimybės studijuoti žemesnio socialinio sluoksnio jaunuoliams. Iškyla papildomi sunkumai pritraukiant studentus į techninio profilio studijas.

Tačiau tarpinio – bakalauro – kvalifikacinio laipsnio įvedimas turi ir silpnųjų pusių – kadangi magistrantūros studijų prestižas auga, didelė studentų dalis tęsia studijas magistrantūroje. Dėl to darbdaviai rodo mažesnę susidomėjimą bakalaurais.

Magistro kvalifikacinio laipsnio programų organizavimo patirtį Pasaulio šalyse galima suvesti į tris modelius:

1. magistrantūra yra orientuota į profesines studijas ir taikomuosius tyrimus. Turintys bakalauro laipsnį gali siekti magistro kvalifikacinio laipsnio (1–2 metų studijos) bei daktaro kvalifikacinio laipsnio (4–5 metų studijos). Magistrantūros studijos yra orientuotos į profesinę veiklą ir suteikia specifinių, profesinei veiklai reikalingų įgūdžių. Šio tipo modelis vyrauja JAV;

2. magistrantūra yra skirta pasirngti mokslinei veiklai. Šio modelio magistrantūros studijos yra dvejopos:

programmes, general joint programmes of some higher schools), to develop the systems of quality assurance, accreditation and evaluation. The purpose is to increase the competitiveness of European higher education and create better employability conditions for university graduates. Aiming to evaluate the process of implementation of the Bologna Declaration, a Higher School Rector Conference took place in Prague in 2001, which supported the Salamanca Convention (Salamanca Convention 2001. The Bologna Process and the European Higher Education Area. 2001).

These documents gave impetus for the emergence of new trends in European Higher Education system. First of all, the countries attempt at shortening the duration of studies. Second, an intermediate degree has been introduced in single-stage studies existing hitherto. Studies have been separated into stages: Bachelor and Master studies providing Bachelor and Master qualification degrees. This shortens the duration of studies and the first qualification degree is achieved earlier. This solution is quite perspective as the growing number of adult learners indicates the tend for short studies.

In 1998, Laws in Germany and in Austria legitimated first and second (Master programmes) stage of studies. In Italy and France studies are being reorganised into initial and higher study stages. In many other countries two-stage study elements emerged.

One of the main reasons of the demand for shortening the real study duration is that studies last too long. For instance, in Denmark and Austria, where study programmes are to be covered in 4–5 years, for the majority of students it takes 7–8 years to complete the studies. Similar problems exist in Germany, France, Holland and Italy.

The following reasons for “prolonged” studies have been observed: the overload of study programmes, threat of unemployment after graduation, free education and weak motivation due to unsuitable choice of a concrete programme, employment during the studies, etc. (Two Decades of Reform in Higher Education, 2000).

On the other hand, long-lasting studies cause a lot of negative factors: large drop-out rates, especially in the first-year of studies, students enter labour market later, expenses for students, families and state increase, possibilities to study for lower social status youth decrease. Additional difficulties arise to attract students into technical profile studies.

However, the introduction of an intermediate qualification degree – Bachelor degree – has also some drawbacks: as the prestige of Master studies is increasing, a great number of students continue studies in Master programmes. Therefore, employers show a lack of interest in Bachelor study graduates.

The world experience of Master qualification degree programme organisation can be converged into three models:

1. Master studies oriented to professional studies and applied research. Students holding a Bachelor degree can study for a Master's qualification degree (1-2-year studies) and for a Doctoral qualification degree (4-5-year studies, adding some more years for dissertation writing). Master studies are profession-oriented and provide skills in a specific vocational activity. This type of model prevails in the USA.

2. Master studies are oriented to the preparation for scientific work. There are two kinds of studies of this model: applied research-oriented and fundamental research-oriented. Having chosen applied research and having performed

orientuotos į taikomuosius ir į fundamentaliuosius tyrimus. Studentai, pasirinkę taikomuosius tyrimus ir atlikę praktiką įmonėje, po metų gauna magistro kvalifikacinį laipsnį ir gali pradėti profesinę veiklą arba tęsti studijas daktaro laipsniui gauti. Asmenys, labiau gilinęsi į fundamentaliųjų tyrimų studijas, po vienerių metų gauna magistro laipsnį, akcentuojantį mokslinę kvalifikaciją. Dar dvejus metus dirbant mokslinį darbą, pasiekiamas daktaro laipsnis. Šis magistrantūros modelis dominuoja Prancūzijoje;

3. magistrantūros programos orientuotos į tyrimus, profesinę veiklą arba sudaro šių tipų kombinaciją. Dalis magistrantūros programų skirta jau dirbantiems asmenims. Norintieji gauti magistro kvalifikacinį laipsnį lanko paskaitas, seminarus, atlieka tiriamąjį darbą. Magistro kvalifikacinis laipsnis suteikiamas už mokslinę tiriamąją veiklą arba baigus studijų programą, į kurią įeina nedidelio tyrimų projekto parengimas ir egzaminas. Šis modelis būdingas Didžiąjai Britanijai, Airijai ir kt.

Pastaruoju metu pastebima tendencija plėsti magistrantūros programas, skirtas dirbantiems asmenims. Tokios programos populiarios Didžiojoje Britanijoje, JAV, Kanadoje, Olandijoje ir kt.

Apibendrinant galima teigti, kad užsienio šalyse pagrindiniai magistrantūros organizavimo bruožai yra šie: magistrantūros programų trumpinimas, akademinio ir profesinio studijų profilių atskyrimas, magistrantūros studijų programų dirbantiems asmenims pasiūla.

3 MAGISTRANTŪROS STUDIJŲ KRYPTINGUMAS IR TURINYS: MAGISTRANTŪROS STUDIJŲ VADOVŲ, MAGISTRANTŲ IR ABSOLVENTŲ VERTINIMAI

Magistrantūros programų vadovų, magistrantų bei absolventų anketose pateikti klausimai buvo susiję su svarbiausiais studijų organizavimo parametrais: programos kryptingumu, turiniu, apimtimi ir kt.

Programos kryptingumą, kaip orientaciją į mokslinę veiklą, pabrėžė 33% absolventų ir 27% magistrantų. Kad programa yra skirta pasiręgti profesinei veiklai, kuriai reikia tvirtesnių mokslinių žinių ir gebėjimų, atsakė 60% absolventų ir 69% magistrantų. Kitokią nuomonę pareiškė magistrantūros vadovai: 20% vadovų magistrantūros tikslu laikė pasiręgtumą profesinei veiklai ir net 72% – pasiręgtumą mokslinei veiklai (žr. 1 pav.).

Tyrimo metu atskleistas prieštaravimas rodo, kad realus magistrantūros programų turinys neatitinka universitetų deklaruojamų tikslų. Tai leidžia formuluoti hipotezę, kad į mokslinę veiklą orientuotos studijos yra laikomos prestižiškesnėmis universitetui ir organizuojamos ne visada pagrįstai. Taigi pasiskirstymas tarp magistrantūros akademinio ir profesinio profilio išlieka, tačiau studentai ir studijų organizatoriai jį traktuoja skirtingai.

Pastaraisiais dešimtmečiais Europoje vyravo tendencija, kad universitetuose yra akcentuojamos akademinės, bet ne profesinės žinios ir gebėjimai (Salamanca Convention 2001. The Bologna Process and the European Higher Education Area. 2001). Tačiau dėl spar-

practical training in an enterprise, students are conferred a Master qualification degree in a year and can start vocational career or continue studies for a Doctoral degree. Those who are more interested in fundamental research studies, during the period of one year, obtain a Master's degree certifying their scientific qualification. It takes two more years to carry out scientific work and obtain a Doctoral degree. This Master study model prevails in France.

3. Master study programmes oriented to research, professional activity or combination of these types. Some of these Master programmes are for employed people. Those willing to obtain a Master qualification degree attend lectures and perform scientific research. Master qualification degree is conferred for scientific research activity or completion of a study programme that includes the preparation of a small-scale research project and an examination. This model is peculiar to Great Britain, Ireland, and other countries.

A trend has emerged recently to expand Master programmes for employed people. Such programmes are popular in Great Britain, the USA, Canada, Holland, etc.

In conclusion, the main Master study programme organizational traits in foreign countries are as follows: shortening the duration of the programmes, distinguishing between academic and professional study profiles, providing Master study programmes for employed people.

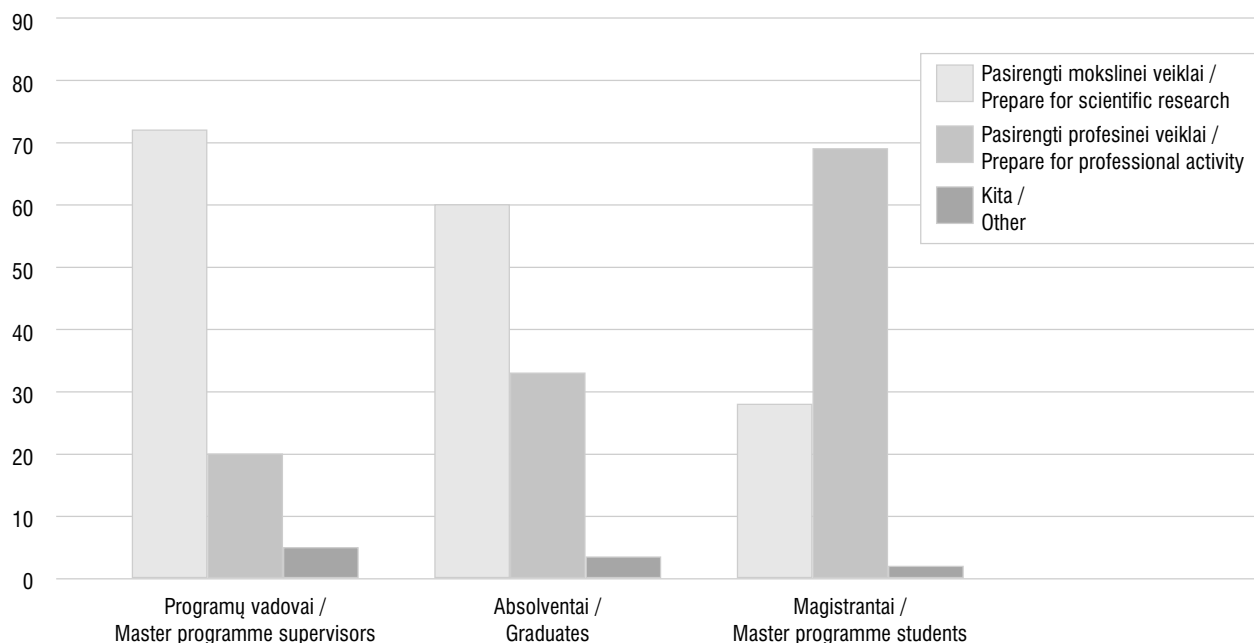
3 ORIENTATION AND CURRICULA OF MASTER STUDY PROGRAMMES: OPINIONS BY MASTER STUDY SUPERVISORS, MASTER PROGRAMME STUDENTS AND GRADUATES

Questions in Master study supervisor, Master student and graduate questionnaires were related to the major study organisation parameters: programme orientation, curricula, extent, etc.

Programme orientation to scientific research work was indicated by 33% graduates and 27% Master programme students. 60% graduates and 69% Master programme students favoured a Master programme designed for the preparation for a professional career emphasising the necessity of more solid scientific knowledge and skills. On the contrary, 20% of Master study supervisors considered Master studies as designed for the preparation for professional activity and even 72% of them – as the preparation for scientific research work (see Fig. 1).

The discrepancy revealed during the research indicates that real curricula of Master study programmes do not correspond to the purposes declared by universities. A hypothesis can be formulated that scientific research-oriented studies are considered to be more prestigious for a university and their organisation is not always well justified. Thus, the differentiation between academic and professional profile in Master studies remains, although it is treated by students and study organisers differently.

During recent decades, a tendency has prevailed that universities emphasise academic, not professional knowledge and skills (Salamanca Convention 2001. The Bologna Process and the European Higher Education Area. 2001). However, due to rapid technological changes, internationalisation of economy,

1 pav. Magistrantūros programų kryptingumas magistrantūros programų vadovų, absolventų ir magistrantų vertinimu
 Fig. 1. Master programme orientation according to opinion by Master programme supervisors, Master programme students and graduates

čios technologijų pažangos, ekonomikos internacionalizavimo, darbdaviai pageidauja aukštos kvalifikacijos specialistų, gebančių demonstruoti savo kompetencijas ne vienoje veiklos srityje, tačiau sugebančių prisitaikyti prie kintančių veiklos sąlygų. Todėl galima teigti, kad, šalia mokslinio profilio magistrantūros programų, turėtų būti organizuojama profesinės krypties magistrantūra.

Siekimas gauti geresnį darbą bei specialybės perspektyvumas yra svarbiausi magistrantūros studijų pasirinkimo motyvai. Taigi studentai, pasirinkdami magistro studijas, siekia įsitvirtinti aukštą kvalifikaciją reikalaujančioje darbo rinkoje. Magistrantams ir absolventams taip pat yra svarbus noras pratęsti studijas bei gilinti žinias. Toks studijų pasirinkimo motyvas leidžia manyti, kad dalis studentų magistrantūros studijas renka kaip pasirengiamąjį etapą doktorantūros studijoms arba kaip alternatyvą nedarbiui.

Daugelis magistrantų bei absolventų studijuodami dirba ir jų profesinė veikla yra susijusi su magistrantūros studijomis. Dauguma dirbančių magistrantų darbui skiria daugiau kaip 6 val. per dieną. Tačiau galimybė sėkmingai derinti darbo laiką ir studijas leidžia kelti klausimą apie programų trukmę ir turinį: ar ji nėra per ilgą, ar studijų programoje iškelti tikslai nėra per žemi ir jie realiai neatitinka nuosekliųjų studijų nuostatuose magistrantūros studijoms keliamų reikalavimų.

Dažnai pabrėžiama, kad studentai magistrantūros programų nebaigia nustatytu laiku. Viena svarbiausių studijų nebaigimo priežasčių yra nesugebėjimas suderinti studijų ir darbo laiko. Taip pat svarbios ir finansinės priežastys. Tuo tarpu sudėtinga studijų programa ar nusivylimas studijų turiniu, magistrantų ir absolventų nuomone nėra lemiamas veiksnys studijų nutraukimui.

Dauguma magistrantų ir absolventų mano, kad darbui susirasti didelę reikšmę turi magistro kvalifikacinis

employers favour specialists with high qualification, able to demonstrate their competences in diverse work areas and able to adapt to constantly changing working conditions. Therefore, it can be concluded that alongside with scientific profile Master programmes, profession-oriented Master studies should be organised.

The possibility to get a better job and the promising speciality are the major determinants in choosing Master study programmes. Thus, by entering Master studies students attempt to anchor in labour market that demands high qualifications. Master programme students and graduates are also willing to continue studies and deepen their knowledge. Such study motive allows to assume that a number of students choose Master study programmes as a preparatory stage for Doctoral studies or an alternative to unemployment.

A great number of Master programme students and graduates are employed while studying and their professional activity is related to Master studies. The majority of Master programme students are employed more than six hours per day. However, a possibility to successfully cohere the working time and studies raises questions about the duration and curricula of programmes: is the programme not too long; are the goals of the programme not too low; do they really correspond to the Regulations of Consecutive Studies for Master programmes?

It is often emphasised that students do not complete Master studies during the set time limits. One of the main reasons of this is inability to cohere time for work and studies. Besides, financial reasons are also important. Whereas a complex study programme or disappointment in study curriculum, according to Master programme students and graduates, is not a crucial factor for drop out.

A great number of Master programme students and graduates think that the acquisition of a Master qualification degree is an important prerequisite for future employment. It means that employers value employees with a Master de-

laipsnis. Tai rodo, kad darbdaviai aukščiau vertina darbuotojus baigusius magistrantūros studijas. Tačiau galima daryti prielaidą, kad darbdaviai, suteikdami pirmenybę magistro kvalifikacinį laipsnį turintiems darbuotojams, nuvertina pirmosios pakopos studijų reikšmę. Dėl to nuolat auga studentų, tęsiančių studijas antroje pakopoje, skaičius (Statistikos departamentas, Švietimas, 2000).

Nepaisant to, kad magistrantūros studijų vadovai, magistrantai ir absolventai skirtingai suvokia magistrantūros studijų kryptingumą, dauguma magistrantų ir absolventų teigia, kad magistrantūros programų turinys atitinka arba iš dalies atitinka tai, ko reikia praktikoje. Absolventai magistrantūros programos atitikimą praktiniam darbui vertina dar pozityviau.

Nors magistrantūros studijų programų turinys yra vertinamas teigiamai, pastebima, kad magistrantūrai nėra skiriama pakankamai dėmesio tiek Lietuvoje, tiek užsienyje. Organizuojant magistrantūros studijas esama nemažai neapibrėžtumų ir neaiškių vietų. Siekiant gerinti studijų organizavimo kokybę magistrantūros programų vadovai siūlo kurti lanksčias, individualizuotas mokymo programas, atitinkančias studijuojančiųjų poreikius, plėsti bendradarbiavimą su užsienio universitetais, gerinti mokymo bazę, diegti naujas technologijas, atskirti akademinį ir profesinį studijų profilius. Absolventai labiausiai akcentuoja mokslinės-tyriminės bazės gerinimą ir mokslinių tyrimų skatinimą bei dėstytojų ir studentų mainus su užsienio universitetais. Tuo tarpu magistrantai mano, kad reikia studijas orientuoti į praktinę veiklą, atkreipti dėmesį į nepakankamą dėstytojų kvalifikaciją.

Svarbus studijų tobulinimo veiksnys yra universitetų bendradarbiavimas su socialiniais partneriais, kuris leidžia magistrantams atlikti praktiką organizacijose, patikrinti, kaip studijų turinys atitinka veiklos pasaulio reikalavimus. Absolventai siūlo atskirti magistrantūros studijų profilius: akademinio profilio studijos, kurios būtų orientuotos į mokslinę veiklą, o į profesinę veiklą orientuotas studijas sutrumpinti ir įvesti daugiau praktikoje pritaikomų modulių.

IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS

1. Praeitais dešimtmečiais universitetuose pasižymėjo perėjimu prie triapakopės studijų sistemos. Lietuva viena pirmųjų Europos šalių, atsisakydama centralizuoto vadovavimo ir remdamasi JAV patirtimi, įvedė bakalauro, magistrantūros ir doktorantūros studijas. Taigi Lietuvos aukštųjų studijų sistema dėl praeitame dešimtmetyje įvykdytos reformos lenkia daugelį Europos šalių.

2. Lietuvoje magistrantūros akademinis ir profesinis profiliai nėra aiškiai atskirti ir apibrėžti, todėl mūsų šalyje organizuojama magistrantūra labiausiai atitinka trečiąjį modelį – magistrantūros programos yra orientuotos į tyrimus, profesinę veiklą arba sudaro šių tipų kombinaciją.

3. Rekomenduotina pripažinti ir įteisinti akademinio, profesinio o kartais ir mišraus profilio magistrantūros studijas. Profesinio profilio magistrantūros studijos reikalautų mažiau valstybės lėšų, nes jos galėtų būti trumpesnės, ir studentai, įgiję reikiamą kvalifikaciją, greičiau įsilietų į veiklos pasaulį. Nuo specialiuju

griežesniu. Kita vertus, galime daryti prielaidą, kad darbdaviai, suteikdami pirmenybę magistro kvalifikacinį laipsnį turintiems darbuotojams, nuvertina pirmosios pakopos studijų reikšmę. Dėl to nuolat auga studentų, tęsiančių studijas antroje pakopoje, skaičius (Statistikos departamentas, Švietimas, 2000).

Nevertheless, Master study supervisors, Master programme students and graduates understand the orientation of Master studies differently. The majority of Master programme students and graduates state that Master programme curricula fully or partly correspond to what is required in practice. Masters evaluate the correspondence of Master programmes to practical work even more positively.

Although Master programme curricula are evaluated positively, it can be noticed that Master studies are not paid adequate attention to, both in Lithuania and abroad. There is a great deal of uncertainty and ambiguity in Master study organisation. Seeking to improve the quality of study organisation, Master programme supervisors suggest developing flexible, individualised teaching programmes, corresponding to learner needs, extending the cooperation with foreign universities, improving teaching basis, implementation of new technologies, differentiation between academic and professional study profiles. Masters stress the improvement of scientific-research basis and promotion of scientific research most, as well as student and teacher exchange with foreign universities. Whereas Master programme students think that studies have to be practice-oriented and point to insufficient teacher qualification.

A very important factor in study development is the cooperation between universities and social partners that empowers Master programme students to perform practical training in organisations and assess how study curricula correspond to work world demands. Graduates suggest separating Master study profiles: academic profile studies oriented to scientific work and shortened profession-oriented studies containing more modules that can be applied in practice.

CONCLUSIONS AND RECOMMENDATIONS

1. Last decade was marked by the transition to a tripartite study systems in universities. Lithuania was one of the first European countries that abandoned centralised management and, on the ground of the USA experience, introduced Bachelor, Master and Doctoral programme studies. Thus, owing to the reform implemented in the previous decade, Lithuanian higher education system has overtaken higher education systems of many European countries.

2. In Lithuania, academic and professional profiles of Master studies are not clearly separated and defined; therefore, Master studies organised in our country correspond to the third model most of all, i.e. Master studies are oriented to research, professional activity or the combination of both.

3. It is recommended to acknowledge and legitimate academic, professional and sometimes combined profile Master studies. Professional profile Master studies would require less financial resources from the government, as they could be shorter, and upon the acquisition of the qualification, students could enter the working world sooner. The difference between special professional studies and professional Master studies would be that after graduating from professional Master pro-

profesinių studijų jos skirtųsi tuo, kad baigus profesinę magistrantūrą būtų suteikiamas magistro kvalifikacinis laipsnis ir profesinė kvalifikacija.

4. Magistrantūros studijų programų vadovai akcentuoja akademinį studijų kryptingumą. Magistrantai ir absolventai studijų kryptingumą įvardina kaip skirtą pasirengti profesinei veiklai ir sieja jas su karjeros galimybėmis.

5. Mokslinio profilio magistrantūros studijos turėtų būti skirtos intelektualinio potencialo ugdymui. Šio profilio magistrantūrą reikėtų suvokti kaip pasirengiamąjį etapą doktorantūrai. Į jas būtų galima priimti mažiau studentų, įvertinus jų polinkį mokslinei veiklai. Taip būtų užtikrinamas mokslinio personalo kartų perimamumas.

6. Profilių atskyrimas sudarytų prielaidas didinti magistrantūros organizavimo formų įvairovę ir derinti darbą bei studijas. Tikėtina, kad tuo atveju į magistrantūros studijas būtų stojama ne iš karto po pagrindinių studijų, bet įgijus profesinę patirtį. Tokia studijų organizavimo forma leistų palaikyti nuolatinį ryšį su veiklos pasauliu.

grammes students would be conferred a Master qualification degree and professional qualification.

4. Master programme supervisors emphasise academic orientation of studies. Whereas Master programme students and graduates claim that Master studies should be oriented to the preparation for professional activity and relate them to career possibilities.

5. Master studies of scientific research profile should be designed to intellectual potential development. These Master studies should be understood as a preparatory stage to Doctoral studies. They should enrol fewer students, having evaluated their inclination to research work. This would guarantee the continuity of scientific personnel generations.

6. The separation of profiles would create conditions to increase the diversity of Master study organisational forms and cohere work and studies. Presumably, in that case students would enter Master studies not directly after the first stage of studies, but having acquired vocational experience. Such study organisational form would allow to maintain constant links with the world of work.

LITERATŪRA / REFERENCES

Lietuvos aukštasis mokslas. Baltoji knyga. (1998). Vilnius.
 Lietuvos aukštojo mokslo įstatymas. Valstybės žinios Nr. 27, 2000 kovo 31 d.
 Magistrantūra Lietuvos aukštosiose mokyklose: būklė ir tobulinimo gairės. 2001. Vilnius.
 Mokslo ir studijų įstatymas. (1991).
 Nuosekliųjų studijų programų nuostatai. (2000). Vilnius.

Salamanca Convention 2001.
 The Bologna Process and the European Higher Education Area. 2001.
 Statistikos departamentas. (2000). Vilnius: Švietimas.
 The European Higher Education Area. Joint Declaration of the European Ministers of Education. (1999).
 Two Decades of Reform in Higher Education. (2000).
*Įteikta 2004 m. kovo mėn.
 Delivered 2004 March*

Hab. dr. prof. RIMANTAS LAUŽACKAS
 Mokslinių interesų kryptys:
 darbo rinkos tyrimai,
 profesijų ir profesinio rengimo tyrimai,
 mokymo turinio
 (curriculum) projektavimas.

*Vytauto Didžiojo universitetas
 Edukologijos katedra
 K. Donelaičio 52, LT-44244 Kaunas, Lithuania
 r.lauzackas@smf.vdu.lt*

Hab. dr. prof. RIMANTAS LAUŽACKAS
 Scientific interests:
 labour market research, research on occupations
 and vocational education and training,
 curriculum design,
 training of vocational teachers.

*Vytautas Magnus University
 Department of Educational Sciences*

AISTĖ RAČKAUSKAITĖ

*Kauno prekybos, pramonės ir amatų rūmai
 Profesinio mokymo skyrius
 K. Donelaičio 8, LT-44213 Kaunas, Lithuania
 Tel. +37037 206679
 pmc@chamber.lt*

AISTĖ RAČKAUSKAITĖ

*Vocational Training Department
 at Kaunas Chamber of Commerce, Industry and Crafts*

DAIVA JAŠKAUSKAITĖ

*Kauno statybininkų rengimo centras
 V. Krėvės pr. 116, LT-50313 Kaunas, Lithuania
 Tel. +37037 314105
 daiva_jaskauskaitė@fc.vdu.lt*

DAIVA JAŠKAUSKAITĖ

Kaunas Centre for Builder Training